

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію *Осієвської Олени Михайлівни*

«Архівні документно-інформаційні ресурси

Київської митрополії 1721–1917 рр.»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дослідження. Архівні ресурси є надважливою частиною документальної пам'яті людства. Через загрозу їх фізичного знищення в умовах повномасштабного вторгнення російських військ на територію нашої держави значно актуалізувалися питання, пов'язані з архівною спадщиною, зберіганням і збереженням архівних документів, їх оцифрування відповідно високої місії архівів. Тому вибір О. М. Осієвською архівної теми є надзвичайно важливим. Своєчасність дисертації зумовлена ще й тим, що в реаліях воєнного стану в Україні ретельне студіювання документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії 1721–1917 рр. і репрезентація архівних церковних фондів в електронному інформаційному середовищі аргументно посилить боротьбу з російськими фейками та пропагандою.

Дослідження є складовою цільових комплексних програм науково-дослідницької роботи Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) та «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231) і пов'язано з планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків із громадськістю КНУКіМ.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх обґрунтованість. Наукові положення рецензованої дисертаційної праці є аргументованими, базуються на авторитетних дослідженнях документознавців, архівознавців, бібліотекознавців та фахівців інших галузей гуманітарного знання, тобто рецензована робота має міждисциплінарний характер. Науковий рівень достовірності й обґрунтованість положень і результатів дисертації забезпечено застосуванням комплексу загальних та спеціальних методів наукового дослідження.

О. М. Осієвська репрезентувала інформаційні можливості архівних документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії 1721–1917 рр. і комплексно їх опрацювала; визначила три основні історіографічні періоди вивчення інформаційного потенціалу зазначених архівних джерел; розкрила особливості формування фондів, видовий склад, специфіку документів Київської митрополії 1721–1917 рр., що зберігаються в українських архівах. Дисертантка робить висновок про те, що оприлюднення цифрових копій таких документів, їхніх уніфікованих описів сприятиме популяризації культурної спадщини українського народу, зменшенню маніпуляцій про цей період життя українського суспільства, дослідженню актуальних проблем історії і сучасності.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що систематизація й узагальнення результатів вивчення документів Київської митрополії 1721–1917 рр. може стати в пригоді для студіювання соціокультурних комунікацій, ролі архівних установ в збереженні колективної пам'яті, розбудові громадянського суспільства. Зроблені О. М. Осієвською висновки доповнюють і збагачують сучасні знання про обсяг і значущість потенціалу документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії 1721–1917 рр. Матеріали дисертації можуть бути використані при вивченні напрямів і форм використання архівної інформації. Їх можна залучити до навчального процесу профільних закладів вищої освіти при підготовці лекційних і спеціальних курсів, навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів інформаційно-комунікаційного та культурологічного спрямування, зокрема в системі підготовки та

перепідготовки фахівців зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура дисертації відповідає меті, завданням, авторській концепції дослідження основних аспектів обраної теми. Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (311 найменувань) і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 193 сторінки.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, подано відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження та публікації О. М. Осієвської.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження»* проаналізовано стан наукового розроблення теми щодо вивчення архівних документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії 1721–1917 рр., висвітлено джерельну базу вивчення документів Київської митрополії, порушено питання класифікації цього архівного ресурсу та розкрито теоретико-методологічні засади дисертації. Констатовано, що студійовані дисертанткою фонди утворюють достатньо цілісну систему архівних документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії, хоч і зберігаються в різних архівних установах України.

У другому розділі дисертації *«Управлінська документація Київської митрополії»* охарактеризовано внутрішню організацію документів різних органів керування Київської митрополії, комплектування, зберігання, жанрово-видовий зріз документації монастирів; розкрито їх зміст як цілісного історико-інформаційного масиву, що репрезентує церковне, суспільне, культурне й освітнє життя Правобережної й Лівобережної України в 1721–1917 рр.

У третьому розділі *«Документи Київської митрополії в контексті сучасної конструкції суспільного та культурного розвитку»* увагу акцентовано на значенні джерельного, інформаційного потенціалу документів Київської

митрополії, зокрема документів особового походження для розвитку інтелектуальної історії, історії ідей, біографістики та ін. напрямів гуманітаристики. О. М. Осієвська аргументувала, що дослідження та опублікування документів Київської митрополії 1721–1917 рр. сприятиме не лише отриманню достовірної інформації щодо культурних процесів указанного періоду, але й сприятиме розширенню їх використання в міжкультурному просторі.

У четвертому розділі *«Сучасна цифровізація і проблеми введення в науковий обіг документів Київської митрополії»* здійснено аналіз проблем сучасних історико-церковних досліджень, власне цифровізації архівної справи України та запропоновано перспективи наукових студій. Дисертантка доводить, що оцифровування архівних документів Київської митрополії 1721–1917 рр. від 2022 р. відбувається достатньо системно. Насамперед оцифровуються документи, котрі містять генеалогічну інформацію (метричні книги, клірові відомості, сповідальні відомості тощо). Частково оцифровується церковно-управлінська та інша документація Київської митрополії.

Загальні висновки містять положення про основні наукові здобутки дослідження, подані згідно з авторською концепцією та віддзеркалюють досягнення поставленої мети і реалізацію завдань дослідження.

Список використаних джерел є достатньо репрезентативний і відображає належний рівень опрацювання досліджуваної проблематики. Оформлення списку відповідає вимогам Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Повнота викладу загальних положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях. Основні наукові результати дослідження викладено у 15 одноосібних публікаціях, з яких: 3 статті – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 12 праць апробаційного характеру.

Оцінка рівня опанування здобувачем методології наукової діяльності. Досягнуті О. М. Осієвською результати дослідження є науково достовірними та

логічними, про що свідчить опрацьована чинна нормативно-правова база, значна кількість наукових джерел, систематизація отриманих відомостей і концептуальних положень. Дисертантка виявила високий рівень опанування наукової методології, навичок аналізу і синтезу, що сприяло успішній реалізації усіх поставлених завдань дослідження згідно зі сформульованою метою та досягненню обґрунтованих результатів.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації не було виявлено порушень академічної доброчесності (плагіату, текстових запозичень без покликань на першоджерело, фальсифікацій та ін.). Дисертація є самостійно виконаним науковим комплексним дослідженням, усі результати дисертаційної праці належать авторці одноосібно.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи рецензоване дослідження О. М. Осієвської загалом, задля об'єктивності слід висловити окремі зауваження і побажання:

1. Бажано коректніше використовувати спеціальну термінологію: *статистичні документи* (замість «документи статистичного характеру», с. 95 дисертації), *звітні документи* (замість «документи звітнього характеру», с. 95 дисертації), *документи особового походження* (замість «біографічні матеріали», с. 103 дисертації; «документи особистісного характеру», с. 66 дисертації); *документи, в яких зафіксовано цивільний стан* (замість «документи, котрі фіксують громадянський стан», с. 109 дисертації), *одиниця описання, одиниця зберігання, одиниця обліку* (замість «основна одиниця архіву», с. 54 дисертації) та ін. Так само не є тотожними поняття «оцифрування» і «цифровізація», «архівні документо-інформаційні ресурси Київської митрополії» та «архівні документно-інформаційні ресурси, що стосуються діяльності Київської митрополії» (с. 18 дисертації), оскільки останнє з них є ширшим за змістом.
2. Бажано уживати загальноприйняті скорочення, наприклад, ЦДІАК України (замість ЦДІАУК), Держархів м. Києва (замість ДАК), ЦДАВО

України (замість ЦДАВОУ), Держархів Черкаської області (замість ДАЧО), точні назви церковних, архівних установ, як-от Свято-Георгіївський жіночий монастир (с. Кочержинці Уманського р-ну Черкаської обл.) замість «Георгіївський Кочержинський монастир» (с. 92 дисертації), Державний архів Черкаської області замість «Черкаський архів» (с. 64 дисертації) та ін. Доцільно також уникати літературних словосполучень, наприклад, «управлінський коловорот» (с. 52 дисертації).

3. Вдаючись до класифікації фондів, в яких зберігаються документи Київської митрополії, використано водночас декілька критеріїв їх диференціації (інституційні, жанрово-видові), що дещо порушує схему класифікування (наприклад, «монастирі», «церкви», «метричні книги», с. 66 дисертації).
4. Бажано було б наголосити на значній утилізації церковних документів за часів радянської влади, що призвело до значних втрат документальної спадщини Київської митрополії.
5. Праця не позбавлена технічних помилок (наприклад, «кваліфікація архівних фондів» с. 54 дисертації), неточні ініціали дослідників та ін.

Висновки. Висловлені зауваження не впливають на загальну оцінку дисертаційної роботи. Дисертація «Архівні документно-інформаційні ресурси Київської митрополії 1721–1917 рр.» відповідає спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України №759 від 31 травня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка, Олена Михайлівна Осієвська, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в

галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Рецензент:

докторка історичних наук, професорка,
завідувачка кафедри документознавства
та інформаційної діяльності

Київського національного університету
культури і мистецтв

В.В. Бездрабко В.В. БЕЗДРАБКО

